

**BO'LAJAK MENEJERLARDA FORSAYT KOMPETENTLIKNI
RIVOJLANTIRISHDA "FORSAYT METODLARI" DAN
FOYDALANISHNING ZARURIYATI**

Raximova Dilrabo Oktyabrovna

Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti "Biznes va innovatsion menejment"

kafedrası assistenti

raximova89dilrabo@gmail.com, 97 219 02 12

Annotatsiya

Maqolada ilg'or va innovatsion ta'lim texnologiyasi sifatida forsayt texnologiyasining ta'riflari mishlab chiqilgan. Forsayt texnologiyaning mazmuni bayon etilib, ushbu texnologiyaning 33ta metodi tasnifi va tarifi ishlab chiqilgan.

Tayanch so'z va iboralar: innovatsiya, ilg'or texnologiya, forsayt, metod, forsayt, forsayt metodlar, Sifat, soniy, aralash metodlar.

Hozirgi globallashuv davrida dunyo, mintaq, davlat lajak metodlaridan foydalanish eng samarali va maqbul variant hisoblanadi.

Forsayt - bu kelajakni tasavvur qilish, fikrlash, muhokama qilish va kelajak strategiyasini ishlab chiqish texnologiyasi.

Forsayt – kelajakni o'ylash, bashoratlash, texnologiyalarni baholash, kelajak texnologiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan tadqiqotlar o'tkazish orqali rivojlanish bo'yicha qarorlar qabul qilishdir.

Forsayt (foresight) – nisbatan yangi atama hisoblanadi.

Hozirgacha Forsaytning yagona ta'rif mavjud emas. Forsayt texnologiya bilan shug'ullanuvchi har bir davlat, tashkilot yoki ekspertlar guruhi o'zlarining ta'riflarini tavsiya etishgan va ularda forsaytning u yoki bu tomoni yoritilgan xolos. Forsayt asosida rivojlanishning uzoq muddatli (5 yidan 30 yilgacha) rivojlanish dasturi yoki konsepsiyasi qisqa muddatli aniq dalillarga asoslangan ma'lumotlar

asosida yaratiladi, ya'ni kelajak strategiyasi aniq, yuqori darajadagi dalillar asosida rejalashtiriladi.

Rivojlangan davlatlarda forsait alohida bir tashkilot yoki korxona doirasida ham keng foydalaniladi, forsait uslublari yordamida korxonaning kelajak strategik rejasi yaratiladi, qaysi texnologiyalarni takomillashtirish zarurligi aniqlanadi, maqsadga erishish yo'l xaritalari ishlab chiqiladi.

Forsait (foresight) va uni amalga oshirish "Forsaying (foresighting)" keng ma'noda ekspertli bashoratlash texnologiyasining konsepsiyasi va amaliyotidir. Hozirgi kunda forsait faoliyatning turli sohalarida turli darajada qo'llanilmoqda

Hozirgi kunda Forsait tadqiqotlarning 33 ga yaqin metodlari mavjud va ularni R. Popper (2006 y.) tasnifiga mos holda quyidagi 3 ta guruhga ajratish mumkin:

- Sifat.
- Soniy.
- Aralash.

1. Sifatni baholovchi metodlar:

Hodisa va in'ikoslarga ma'no beruvchi metodlar. Bunday talqinlar sub'ektivlik yoki ijodkorlikka asoslangan bo'lib, ularni tasdiqlash ko'pincha qiyin (masalan, fikrlar, aqliy hujum, intervyular). Bu yerda siz 19 ta sifatni baholash metodlarning qisqacha tavsifini topishingiz mumkin.

- Backcasting(rejalashtirish)
- Aqliy hujum
- Fuqarolar hayati
- Konferentsiyalar/seminarlar
- Insholar/Ssenariy yozish
- Ekspertlar hayati
- Oqilona bashorat
- Intervyular
- Adabiyot sharhi (LR)
- Morfologik tahlil
- Tegishli daraxtlar/mantiqiy jadvallar
- Rol o'ynash/aktyorlik
- Skanerlash
- Ssenariylar

- Ilmiy fantastika (SF)
- Simulyatsiya o'yinlari
- Anketalar
- SWOT
- Bo'sh qartalar va zaif signallar (Wi-We)

Backcasting – rejalashtirish. Bu bizni hozirgi paytdan qaysi yo'l bilan kelajakka olib borishini aniqlash uchun tasavvur qilingan va kelajakka qaytishni o'z ichiga olgan yondashuvdir. Backcasting -(rejalashtirish)ning bir versiyasi simulyatsiya modellashtirishni o'z ichiga oladi - haqiqatan ham, bu usul rejalashtirish modellarida ko'p qo'llaniladi.

Aqliy hujum - bu ma'lum bir qiziqish sohasi atrofida yangi g'oyalarni yaratish uchun yuzma-yuz va onlayn guruh ish sessiyalarida qo'llaniladigan ijodiy va interaktiv usuldir. To'siqlarni olib tashlash, tor va muntazam munozaralardan chiqishga qaratilgan bu odamlarga erkinroq fikr yuritish va fikrlashning yangi sohalariga o'tish va muammolarga yangi yechimlarni taklif qilish imkonini beradi.

Fuqarolar paneli - ko'pincha mintaqaviy yoki milliy hukumat uchun tegishli masalalar bo'yicha fikr bildirishga bag'ishlangan fuqarolar guruhlari (siyosat a'zolari va yoki muayyan geografik hudud aholisi) fikrlariga asoslanadi.

Konferensiyalar/seminarlar - bu bir necha soatdan bir necha kungacha davom etadigan tadbirlar yoki uchrashuvlar bo'lib, unda odatda ma'lum bir mavzu bo'yicha suhbatlar, taqdimotlar va munozaralardan iborat bo'ladi. Voqealar ko'proq yoki kamroq yuqori darajada tuzilgan va "asoslangan" bo'lishi mumkin: ishtirokchilarga aniq batafsil topshiriqlar berilishi yoki o'z ixtiyoriga qoldirilishi mumkin.

Insholar / ssenariy yozish ma'lumotlar, faktlar va farazlarning ijodiy kombinatsiyasiga asoslangan "ishonchli" kelajakdagi voqealarning hisoblarini ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Ushbu faoliyat odatda hozirgi kunni tizimli tahlil qilish asosida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kelajak haqida chuqur va intuitiv fikrlashni talab qiladi.

Ekspertlar paneli - bu ma'lum bir qiziqish sohasi bo'yicha o'z bilimlarini tahlil qilish va birlashtirishga bag'ishlangan odamlar guruhlari. Ular mahalliy, mintaqaviy, milliy yoki xalqaro bo'lishi mumkin. Ekspertlar paneli odatda "qonuniy" tajribani birlashtirish uchun tashkil etiladi, lekin ijodiy, xayoliy va istiqbolli kelajaklarni ham o'z ichiga olishi mumkin.

Oqilona prognoz – e'tirofga sazovor shaxslar tomonidan amalga oshiriladigan faoliyat bo'lib, nisbatan o'xshash nisbatlarda ham tajriba, ham ijodkorlikni talab qiladi. Bu ma'lum bir sohadagi zo'r mutaxassis, olim yoki hokimiyatning fikrlari asosida prognozlarni tayyorlashni o'z ichiga oladi.

Intervyu ko'pincha "tuzilgan suhbatlar" deb ta'riflanadi va ijtimoiy tadqiqotlarning asosiy vositasidir. Forsaytda ular ko'pincha suhbatdoshlar oralig'ida tarqatiladigan bilimlarni to'plash uchun rasmiy maslahat vositalari sifatida ishlatiladi. Bu so'z bilan ifodalanmagan yashirin bilim yoki adabiyotlarni ko'rib chiqishdan ko'ra ekspertlar va manfaatdor tomonlar bilan munozaralar orqali osonroq topiladigan hujjatlashtirilgan bilim bo'lishi mumkin.

Adabiyotlarni ko'rib chiqish (LR) skanerlash jarayonlarining asosiy qismini ifodalaydi. Yaxshi sharhlar odatda diskursiv yozish uslubidan foydalanadi va mavzular va tegishli nazariyalar atrofida tuziladi. Ba'zan sharh turli mualliflarning qarashlari va kelajak qarashlarini tushuntirishga harakat qilishi mumkin.

Morfologik tahlil tegishli daraxtlar va yumshoq tizimlar yondashuvi bilan chambarchas bog'liq, chunki u murakkab muammolarni hal qilishda va o'zgarishlarni boshqarishda yordam beradi; rejalashtirish yoki ssenariy ishlab chiqishda foydalanish mumkin. U ma'lum bir muammoning istiqbolli yechimlarini xaritasini tuzadi va shunga ko'ra mumkin bo'lgan kelajakni aniqlaydi: klassik ilovalar ma'lum bir maqsad uchun barcha mumkin bo'lgan texnologik yechimlarni tizimli ravishda ishlashini o'z ichiga oladi.

Tegishlilik daraxtlari va mantiqiy jadvallar tadqiqot mavzusiga ierarxik tarzda yondoshiladigan usullardir. Har biri mavzuning umumiy tavsifi bilan boshlanadi va uning turli tarkibiy qismlari va elementlarini, xususan, ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish va guruhlariga bo'lib o'rganish bilan davom etadi.

Rol o'ynash/aktyorlik, xayoliy o'zaro ta'sir va ijodkorlikni talab qiladi. Ushbu metod quyidagi savollarga javob berishga harakat qiladi: Agar men X odam bo'lganimda, Y muammosini qanday hal qilgan bo'lardim? Yoki, agar biz X davlat bo'lganimizda, Y masalasi bo'yicha bizning pozitsiyamiz qanday bo'lar edi?

Skanerlash (ko'pincha "atrof-muhitni skanerlash" yoki "ufqni skanerlash" deb ataladi) ko'rib chiqilayotgan ishtirokchining texnologik, ijtimoiy-madaniy, siyosiy, ekologik va yoki iqtisodiy kontekstlarini kuzatish, tekshirish, monitoring qilish va tizimli tavsifini o'z ichiga oladi. (Mamlakat, sanoat, firma, tashkilot va boshqalar).

Ssenariylar- ssenariylarni yaratish va ulardan foydalanishni o'z ichiga olgan keng ko'lamli yondashuvlarni anglatadi - kelajakdagi ishlarning taxminiy holatlarining ko'proq yoki kamroq tizimli va ichki izchil qarashlarini ifodalaydi. Odatda ssenariylar bir yoki ikkita parametrga emas, balki tadqiqot obektining bir nechta xususiyatlarini o'z ichiga oladi. Ular stol ishi, ustaxonalar yoki kompyuter modellashtirish kabi vositalardan foydalanish orqali ishlab chiqarilishi mumkin.

Ilmiy fantastika (SF) - bu hali amalga oshmagan ehtimoliy voqealar, odatda, kelajakda bir nuqtada sodir bo'lgan deb taxmin qiladigan hikoyalar bilan shug'ullanadigan va buning oqibatlarini batafsil bayon qiladigan faoliyat. Bu metod jiddiy hukumat yoki biznes siyosatini ishlab chiqish bilan unchalik bog'liq emas. Biroq, ssenariylarning hisobotlarda tasavvur qilinadigan kelajak dunyosining u yoki bu nuqtasini tasvirlash uchun SF-ga o'xshash texnikadan foydalanadigan qisqa vinetkalar orqali tasvirlanishi odatiy holdir.

Simulyatsiya o'yinlari -eng qadimgi bashorat qilish va rejalashtirish usullaridan biri bo'lib, urush o'yinlari uzoq vaqtdan beri harbiy strategiyalar tomonidan qo'llanilgan. Bu rol o'ynashning bir shakli bo'lib, unda keng qamrovli "ssenariy" harakat konteksti va ishtirok etgan aktyorlarni belgilaydi. Bu yerda uzoq vaqtdan beri namunaviy jangovar maydonlar, endi esa kompyuter simulyatsiyasi kabi texnologik yordam vositalaridan foydalanilgan.

So'rovlar , intervyular-kabi, ijtimoiy tadqiqotlarning asosiy vositasi bo'lib, bashorat qilishda keng qo'llaniladi. Anketa onlayn tarzda tarqatiladi yoki taqdim etiladi va javoblar odatda respondentlarning katta qismi bo'lishi kutilgan narsalardan olinadi. Yuqori ishtirok stavkalari odatda so'rov vositasining jozibali va aniq dizaynini talab qiladi.

SWOT tahlili - birinchi navbatda ko'rib chiqilayotgan tashkilot yoki geosiyosiy birlik uchun ichki omillarni (resurslar, imkoniyatlar va boshqalar) aniqlaydigan va ularni kuchli va zaif tomonlari bo'yicha tasniflaydigan usuldir. U xuddi shunday tashqi omillarni (masalan, kengroq ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik o'zgarishlar yoki raqiblar, raqobatchilar, bozorlar, qo'shni mintaqalar va boshqalarning xatti-harakatlari) o'rganiladi va tasniflaydi va ularni imkoniyatlar va tahdidlar nuqtai nazaridan taqdim etadi.

Yovvoyi kartalar va zaif signallar (Wi-We) - bu odatda tajriba, ma'lumotlarni tekshirish va ijodiy fikrlashni birlashtira oladigan yuqori malakali odamlarning

kichik guruhlari tomonidan amalga oshiriladigan tahliliy turlari. Wild Cards(yovvoyi kartalar)- bu sodir bo'lish ehtimoli past bo'lgan holatlar/hodisalar, lekin ular sodir bo'lganda yuqori ta'sir ko'rsatishi mumkin. Zaif signallar bizni kelajakdagi hodisalar (jumladan, Wild Cards) ehtimoli haqida ogohlantiruvchi noaniq kuzatilish bo'lishi mumkin. Ular bizdan muammoning potentsial ta'sirini o'lchash uchun evolyutsiyaning muqobil talqinlarini ko'rib chiqishni so'rashadi.

2. Soniy metodlar :

O'zgaruvchilarni o'lchash va statistik tahlillarni qo'llash, ishonchli va haqiqiy ma'lumotlardan foydalanish yoki yaratish usullari (masalan, ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar). Kelajakni o'ylash uchun dalil bazasini ta'minlash yoki trendlar ekstrapolyatsiyasi kabi prognozlash vositalarini taqdim etish uchun ko'plab soniy metodlardan foydalaniladi. Bu yerda siz 6 ta miqdoriy metodlarning qisqacha tavsifini topishingiz mumkin.

- Benchmarking
- Bibliometriya
- Ko'rsatkichlar/vaqt seriyalari tahlili (TSA)
- Modellashtirish
- Patent tahlili
- Trend ekstrapolyatsiyasi/ta'sir tahlili

Benchmarking marketing va biznes strategiyasini rejalashtirish uchun keng qo'llaniladigan metod bo'lib, so'nggi paytlarda hukumat va hukumatlararo strategik qarorlarini qabul qilish jarayonlarida keng tarqalgan. Bu yerda, Siz qilayotgan ish bilan solishtirganda boshqalar nima qilmoqda degan savolga javob topiladi.

Bibliometriya nashrlarning miqdoriy va statistik tahliliga asoslangan usuldir. Bu shunchaki sohada paydo bo'ladigan nashrlar sonini grafikani o'z ichiga olishi mumkin, ehtimol, turli sohalarda turli mamlakatlardan olingan natijalarga va ularning vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanayotganiga e'tibor qaratish mumkin. Mazkur metodda Ta'sir tahlillari iqtiboslarni, masalan, muayyan sohalardagi eng ta'sirli ish qismlarini baholash uchun tekshiradi.

Ko'rsatkichlar/vaqt sseriyasining tahlili (TSA) vaqt o'tishi bilan o'zgarishlarni o'lchash uchun raqamlarni aniqlashni o'z ichiga oladi. Ko'rsatkichlar odatda

evolyutsiyani va tegishli masalalarning hozirgi holatini tavsiflash, kuzatish va o'lchash maqsadida statistik ma'lumotlardan tuziladi.

Modellashtirish odatda ma'lum o'zgaruvchilar tomonidan erishilgan qiymatlarni bir-biriga bog'laydigan kompyuterga asoslangan modellardan foydalanishni anglatadi. Juda oddiy modellar faqat ikki yoki uchta o'zgaruvchi o'rtasidagi statistik munosabatlarga asoslangan bo'lishi mumkin - hatto ekstrapolyatsiya ham modellashtirishning elementar shaklidir (bu vaqt bir o'zgaruvchidir). Murakkabroq modellar yuzlab, minglab yoki undan ham ko'proq o'zgaruvchilardan foydalanishi mumkin; ekonometrik modellar, masalan, iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda muntazam ravishda qo'llaniladi.

Patent tahlili ko'pincha bibliometriyaga o'xshaydi, lekin uning boshlang'ich nuqtasi sifatida nashrlardan ko'ra patentlardan foydalanadi. Miqdoriy tahlil patent ro'yxatga olishlar sonini ko'rib chiqish uchun statistik usullardan foydalanadi, chunki ro'yxatga olishlarning ko'payishi yoki kamayishi (aftidan) ma'lum bir sohada texnologiya rivojlanishi uchun past yoki yuqori potentsialni ko'rsatadi. Ko'proq sifatli tahlillar patentlar mazmuniga ko'proq e'tibor qaratishi mumkin.

Trend ekstrapolyatsiyasi/ta'sir tahlili prognozlashning eng uzoq vaqtdan beri ishlab chiqilgan vositalaridan biridir. Ular o'tmish va hozirgi voqealar kelajakda qanday ko'rinishi mumkinligi haqida taxminiy tasavvur beradi - kelajak ma'lum darajada o'tmishning o'ziga xos davomi deb faraz qiladi. So'nggi paytlarda Megatrendlar tushunchasi turli (ba'zan qaramaqarshi) kichik hodisalarni (masalan, globallashuv, qarish, iqlim o'zgarishi) o'z ichiga olgan makro darajadagi hodisalarga murojaat qilish uchun mashhur bo'ldi. Boshqa tomondan, Ta'sir tahlili asosiy tendentsiyalar yoki hodisalar tizimlar, mintaqalar, siyosatlar, odamlar va boshqalarga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ta'sirlarni aniqlashga qaratilgan.

3.Aralash metodlari : sub'ektivlikni, oqilona mulohazalar va ekspertlar va sharhlovchilarning nuqtai nazarlarini (ya'ni, tortishish fikrlari yoki ehtimolliklarini) miqdoriy aniqlash uchun matematik tamoyillarni qo'llaydigan usullardir. Ushbu bo'limda sub'ektivlik, oqilona mulohazalar, ehtimollar, ekspertlar, sharhlovchilar yoki shunga o'xshash manbalardan olingan ma'lumotlarni manipulyatsiya qilish uchun matematik printsiplarni qo'llaydigan 8 **aralash usullari** tasvirlangan.

- O'zaro ta'sir/Tuzilmaviy tahlil (SA)
- Delphi

- Asosiy/tanqidiy texnologiyalar
- Ko'p mezonli tahlil
- Saylov/Ovoz berish
- Miqdoriy stsenariylar/SMIC
- Yo'l xaritasi
- Manfaatdor tomonlar tahlili/ MACTOR

O'zaro ta'sir/Tuzilishli tahlil (SA) har birini boshqalardan nisbatan mustaqil bo'lgandek tekshirish o'rniga, o'zgaruvchilar to'plami o'rtasidagi munosabatlar orqali tizimli ishlashga harakat qiladi. SA Tuzilishli tizimni tushunish, asosiy o'zgaruvchilar to'plamini aniqlashni talab qiladi. Odatda, har bir o'zgaruvchining bir-biriga o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan ma'lum bir tizimdagi har bir o'zgaruvchining ta'sirini tekshirish uchun ekspert xulosasidan foydalaniladi - shuning uchun matritsa hosil bo'ladi.

Delphi - bu bir xil shaxslarning takroriy so'rovini o'z ichiga olgan, oldingi so'rovlarning (ba'zan) anonim javoblarini qaytarib olishni o'z ichiga olgan yaxshi tashkil etilgan usul bo'lib, bu kuchli yoki yuqori darajadagi ta'sirlarsiz yaxshiroq xulosalar chiqarish imkonini beradi. Delfi metodi yuzma-yuz almashishning "rahbarga ergashish" tendentsiyalarini va ilgari bildirilgan fikrlarni rad etishni istamaslik kabi boshqa muammolarni chetlab o'tish uchun ishlab chiqilgan.

Asosiy/ Tanqidiy texnologiyalar usullari muayyan sanoat sektori, mamlakat yoki mintaqa uchun asosiy texnologiyalar ro'yxatini ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Texnologiya, agar u boylik yaratishga hissa qo'shsa yoki fuqarolarning hayot sifatini oshirishga yordam bersa, "asosiy" deb aytiladi; korporativ raqobatbardoshligi uchun juda muhim; yoki boshqa ko'plab texnologiyalarga ta'sir qiluvchi tayanch texnologiya. Biroq, usul(masalan, ekspertlar panellari yoki so'rovlar) amalga oshirilgan bo'lsa-da, u ba'zi bir ustuvorliklarni belgilash jarayonini nazarda tutadi (masalan, ovoz berish, ko'p mezonli va/yoki o'zaro ta'sir tahlili).

Ko'p mezonli tahlil murakkab vaziyatlar va muammolar uchun maxsus ishlab chiqilgan ustuvorlik va qarorlarni qo'llab-quvvatlash usuli bo'lib, unda ma'lum bir aralashuvning ta'sirini baholash uchun bir nechta mezonlar mavjud. Mazkur metod ishtirokchilardan turli baholash mezonlarining ahamiyatini va har bir mezonda bir qator variantlar, siyosat yoki strategiyalarning ta'sirini baholashni so'rash orqali ishlaydi.

So'rov/Ovoz berish - bu bir qator ishtirokchilar o'rtasida ma'lum bir mavzu bo'yicha qarashlarning kuchliligini baholash uchun ovoz berish yoki so'rov usullaridan foydalanishni anglatadi. Bular dasturchilar, grafiklar bo'lishi mumkin, masalan, qo'llarni ko'rsatadigan, devor plakatlarida bir yoki boshqa toifaga post-it stikerlarini joylashtiradigan, kompyuter tizimiga ko'rinishlarni kiritadigan va hokazo.

Miqdoriy ssenariylar/SMIC turli shakllarga ega. Bitta versiya ssenariyni keltirib chiqaradigan kutilmagan holatlar miqdorini aniqlashni o'z ichiga oladi. Ba'zida ma'lum hodisalarning yuzaga kelish ehtimolini baholaydigan tizimni yaratish uchun ekspert xulosasi orqali ehtimollik tahlili o'rnatiladi.

“Yo'l xaritasi” – texnologiya sohasining kelajagini belgilab beruvchi, o'zaro bog'liq bo'lgan turli xil texnologiyalarni ishlab chiqish uchun vaqt jadvalini yaratuvchi va (ba'zan) tartibga solish va bozor tuzilmalari kabi omillarni o'z ichiga olgan usuldir. Bu yuqori texnologiyali sohalar tomonidan keng qo'llaniladigan usul bo'lib, u bir vaqtning o'zida aloqa, almashish va umumiy qarashlarni rivojlantirish vositasi, shuningdek, kelajak haqidagi taxminlarni boshqa tomonlarga (masalan, homiylarga) etkazish usuli sifatida xizmat qiladi.

Manfaatdor tomonlar tahlili/MACTOR - bu tizimdagi asosiy maqsadlarni aniqlash va potentsial ittifoqlar, mojarolar va strategiyalarni tan olish uchun turli manfaatdor tomonlarning manfaatlari va kuchli tomonlarini hisobga oladigan strategik rejalashtirish metodlaridir. Bu metod- biznes va siyosiy ishlarda juda keng tarqalgan. Uzoq muddatli ishlarda MACTOR kabi usullar mavjud bo'lib, ular manfaatdor tomonlar muayyan maqsadlarni qo'llab quvvatlayaptimi yoki unga qarshimi yoki yo'qmi, tizimli ravishda ko'rib chiqiladi va vaziyatni rasmiy tahlil qilinishi mumkin bo'lgan matritsalar nuqtai nazaridan ifodalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Raximova D.O. “Menejment” fanini o'qitishda farsayt texnologiyasidan foydalanish metodikasi. //Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar: Xalqaro ilmiy-metodik jurnal. 2022. -№4. -B.154-158
2. Raximova D.O. “Menejment” fanidan zamonaviy ma'ruzalarni tashkil etish metodikasi. //Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. 2022. -№6. B.68-74. (13.00.00. -№30)

3. Raximova D.O. Bo'lajak menejerlarda "Forsayt kompetentlik"ni shakllantirish metodikasi. // "Zamonaviy ta'lim" (O'zbekiston) jurnali. 2022. -№3(112). B.68-74. (13.00.00. -№10)
4. Rakhimova D. O. Foresight competence formation model for future managers. // Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities ISSN 2749-0866. 2022. Vol.2 Issue 1.5 Pedagogical sciences. –P.875-880 (13.00.00. -№07)
5. Raximov O.D., Raximova D.O., Azizov Sh.A. Rivojlantiruvchi ta'limda forsayt texnologiyasidan foydalanish metodikasi. Monografiya. Qarshi, "Intellect" nashriyoti, 2022. -154 b.
6. Raximova D.O. Forsayt menejment fanini o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma. Qarshi "Intellect" nashriyoti. 2022. -122 b.
7. Raximova D.O. "Menejment ta'lim yo'nalishida mutaxassislik fanlarini forsayt texnologiya asosida o'qitish metodikasi" mavzusi bo'yicha mobil ilova. № DGU16245. 17.05.2022.
8. Rakhimova D.O. "Forsayt menejment" fanini o'qitish metodikasining elektron modul dasturi. № DGU20475. 24.11.2022.
9. Raximov O.D., Shomurodov Sh.SH., Raximova D.O. "Oliy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar: Mental-intellekt-aql (mind-mapsmaindmapping) kartalari" mavzusidagi mobil ilova. №DGU 18303. 30.08.2022.
10. Raximov O.D., Raximova D.O. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida forsayt texnologiyalar. // "O'zbekistonda oliy ta'lim" jurnali (OO'MTV). -2022. -№1. – B.60-65b.